

Pregledni rad
UDK 37:613.8
316.77:613.8
(135-164)
Primljeno: 7. 7. 2010.

*Zlatko Miliša i Mirela Tolić**

Kriza odgoja i ekspanzija suvremenih ovisnosti

Sažetak

U radu se polazi od glavne hipoteze da su sve ovisnosti u korelaciji s krizom odgoja i tzv. inverzijom vrednota. Analiziramo aspekt odgojne krize u relacijama tipova odgoja i ekspanziji ovisnosti bez droga. Članak daje uvid u teorijski aspekt suvremenih ovisnosti i empirijsku analizu o stanju rasprostranjenosti istih, (osobito u Njemačkoj, Kini, Nizozemskoj i SAD-u), njihovu klasifikaciju i posljedica istih na svijest i ponašanje mladih. Autori zaključuju da su pojedini mediji, osobito internet najsofisticiraniji način manipuliranja djecom i mladima te da ovisnost o trima ekranima stvara dugotrajne posljedice na odgoj djece i mladeži.

Ključne riječi: kriza odgoja, suvremene ovisnosti, mediji, slodobno vrijeme mladih

* Autor Zlatko Miliša je doktor znanosti i izvanredni profesor Sveučilišta u Zadru, a Mirela Tolić je asistentica na Filozofskom fakultetu u Splitu

Review article

UDK 37:613.8

316.77:613.8

(135-164)

Received: 7. 7. 2010.

*Zlatko Miliša and Mirela Tolić**

The crisis in upbringing and expansion of contemporary addictions

Summary

The main hypothesis of this paper is that all addictions are correlated with the crisis in upbringing and so called inversion of values. We are analyzing the aspect of crisis in upbringing in relations to types of upbringing and expansion of addictions without drugs. The article gives insight into theoretical aspect of contemporary addictions and the empirical analysis of their spreading (especially in Germany, China, Netherlands and USA), their qualification and their consequences on the awareness and behavior of young people. The authors conclude that certain media, especially internet are the most sophisticated way of manipulating with children and young people and that screen addiction creates long-term consequences on their upbringing.

Key words: crisis in upbringing, contemporary addictions, media, leisure time of young people

* The author Zlatko Miliša has PhD and he is an associate professor at University of Zadar and the author Mirela Tolić is a lecturer at Faculty of Philosophy in Split

Glavna hipoteza članka je da kriza vrijednosti potiče krizu odgoja, a kriza odgoja korespondira sa širenjem suvremenih ovisnosti (bez droga). U sagledavanju uzroka odgojne krize valja uzimati ukupnost utjecaja kojima su djeca i mladi izloženi u svojoj socio-kulturnoj sredini. Kriza odgoja se najbolje uočava u krizi identiteta; osobnog i nacionalnog. Uočavajući ovu zakonomjernost, tek tada odgoj postaje intencionalni proces, kojim nastojimo ostvariti ciljeve, norme i vrijednosti pojedinca i zajednice. Zdrav odgoj ima smisla a posrnuo pojedinac ne vidi smisla. Zato čovjeku, a osobito mladima treba graditi dostojanstvo. Upravo manipulatori urušavaju kritičnost, kreativnost, privatnost, dostojanstvo osobe i pitanje smisla. »Ljudi odlaze liječniku zbog depresije, umora, anoreksije, stresa i ovisnosti, a to su bolesti smisla...odijeljenosti od smisla, od vrednota...« (Ivančić, T., 2008, str. 82.) Takav pojedinac je okrenut trenutačnoj ugodu koja je ista kao i svaka ovisnost: kratkotrajna ugodu i dugoročno mučenje. »Podivlja li sloboda otkinuta od savjesti, ona počinje razarati čovjeka...« (Ivančić, 2008, str. 72).

Kriza odgojnih i obiteljskih vrijednosti

U demokratskom ili autoritativnom odgoju, u obitelji i izvan nje pretpostavlja dijeca i mladi su u poziciji subjekta. Odgovornost je ravnomjerno raspoređena i to od nastavnika, roditelja, djeteta i drugih subjekata u odgojno obrazovnom procesu. U tom odgoju se gradi samoostvarenje i osobni identitet mladih, jer izostanak samopoštovanja perdstavlja „glavni uzrok svih nedaća u odgoju“ (Vitz, 2003,34) Vitz smatra da nema samoostvarenja u odgoju bez osjećaja „dužnosti, odgovornosti, strpljenja, privrženosti i samopožrtvovnosti“ (Vitz, 2003, 87). Ovdje je osobito značajna dobra koordinacija obiteljskog odgoja i škole. Prema prof. dr. Josipu Jankoviću u novoj vještini komunikacije (demokratskog odgoja) obitelji i škole, dobar nastavnik trebao bi barem jednom u nastavnoj godini obići dijete u njegovom domu i tako učvrstiti „mrežu odgojnog djelovanja“ (Janković, 2006, 5). Jelačić A. i Jerković T. u svom priručniku za roditelje smatraju kako je za bolju komunikaciju roditelja sa školom, dobro imati u svakoj školi „pano za roditelje“, gdje bi svatko mogao uobličiti svoj način rješavanja problema i nedoumica (Jelačić i Jerković, 2000, 9). Igor Longo u svom priručniku „O čemu razgovarati u obitelji?“ navodi čitav niz pitanja koje mladi odnosno roditelji postavljaju, a

koja se, nažalost, ne akceptiraju u školskom ozračju. Razgovor o brojnim pitanjima koja tište mlade dovodi roditelje do spoznaje da roditelj mora „naučiti slušati“ (Longo, 2004, 173.). Demokratski odgoj dozvoljava izbor između različitih alternativa, poštovanje autoriteta znanja, afirmiranje pozitivnih odgojnih primjera, kritičnosti i kreativnosti. U demokratskom odgoju vanjska kontrola zamjenjuje se unutrašnjom kontrolom (Glasser, 2003). U demokratskom odgoju nije važno koliko se djeci daje ili čak koliko se provodi vremena zajedno sa djecom, nego kako ćemo ga zajedno provesti. Izostanak demokratskih vrijednosti dovodi do niskog stupnja „samopoštovanja sa strahom od života, povlačenja u sebe, malodušnosti, nasilja, psihosomatske tegoba, zlorporaba sredstava ovisnosti...“ (Isto str. 20) Demokratski odgoj uključuje svijest o potrebi shvaćanja kulture različitosti, konkretne primjene u svakodnevnom odgovoru vrednorta altruizma i empatičnosti. Demokratski odgoj ojačava intrinzičnu motiviranost ili rad s ljudima, a ne sa stvarima. Demokratski odgoj znači percepciju odgovornosti za vlastite postupke, jer samo tako se stvara međusobno povjerenje.

Autoritarni ili autokratski odgoj podrazumijeva „čvrstu ruku“ gdje je učenik ili dijete (popularno kazano) objekt u nastavi ili u svakom obliku komunikacije, koji ne osigurava samostalnost, a vodi krizi identiteta te niskom stupnju samopoštovanja. Ovaj odgoj nije isto što i patrijahalni. Autoritarni roditelj misli kako jedino on zna odgovore na sva pitanja i kako djeca samo moraju slijediti njegova uputstva. Farman naglašava kako autoritarni roditelj nikada neće naučiti da je cilj odgoja prepustiti dio odgovornosti, kako bi „život svima bio lakši“ (Farman, 1996, 56).

Treći, permisivni stil odgoja obično se u literaturi još naziva, liberalni, anarhistički i/ili *laissez-faire*. Dijete je u sjedištu pozornosti i ono diktira želje i interese svojim roditeljima ili okolini. Ovaj tip odgoja završava egocentričnom osobom. (Vitz, 2003, 5) Isti autor zaključuje da nije obitelj „ta koja je pala na ispitu; na ispitu je pao modernizam sa svojim naglaskom na pojedinom i nepromjenjivom pojedincu uhvaćenom u mrežu narcističkih ciljeva“. (Vitz, 2003, 99). Permisivni odgoj, po Vitzu, vodi ka moralnom relativizmu, jer prosudba o tome što je dobro ili loše zavisi samo o pojedincu, neovisno o njegovoj dobi te se „ponekad čini da se ovaj model pretvara u još drastičnije stajalište prema kojemu vrijednosti zapravo ni ne postoje- postoje samo stvari koje nam se sviđaju i koje nam se ne sviđaju«. (Isto str. 106) Isti odgoj stvara otklon spram drugim autoritetima. (Isto str. 121) Ovaj tip odgoja stavlja naglasak na „ proces odlučivanja, a ne obazire se na sadržaj odabira“ (Isto str. 122). Dijete

odgojeno u ovom stilu odgoja kaže: „Briga te što drugi kažu! Ugodi sebi.“ John Farman u knjizi „Oprez, opasno po roditelje!“, potiče djecu na laži: „Reci roditeljima da je neurednost znak genijalnosti i kreativnosti „(Farman, 1996, 23). Dijete odgojeno u takvom ozračju ne vodi računa što o njemu drugi misle, ono od odraslih traži tek „njihovo odobravanje“ (Farman, 1996, 99).

U četvrtom, indiferentnom stilu nema nikakve komunikacije, odgoja i emocionalne angažiranosti. Permisivni i indiferentni roditeljski stil izazivaju dosadu i potrebu da se konzumira što više sadržaja iz medija koji postaju glavni agens socijalizacije mlade generacije. Indiferentno „odgojatelj“ gleda sebe umjesto (vlastito) dijete. Nerijetko ga „kupuje« novim televizorom, računalom, mobitelom.... Indiferentan roditelj kao i dijete sve relativiziraju, od diplome do drugih autoriteta. U ozračju indiferentnosti, šutnja je samo logička posljedica takvog stila. Indiferentni roditelj na brak gleda kao „na kupnju rabljenog automobila. Kad sjedneš u njega izgleda sjajno, ali nema jamstva da će te odvesti kamo želiš.“ (Farman, 1996, 116). Među nedopustive postupke prema djetetu spadaju: gušenje samopouzdanja, plašenje, tjelesno kažnjavanje, ponižavanje, vrijeđanje, maltretiranje, ignoriranje, odnosno omalovažavanje. Reći djetetu da ništa ne vrijedi, da od njega neće ništa biti, kao i suprotno da sve što ima treba zaslužiti roditeljim - (sve)ukupno doprinosi uništavnja samopouzdanja.

Indiferentni roditelj kao i permisivni stil “otvaraju vrata” djeci da eksperimentiraju- jer im je sve dopušteno i nema zabrana. Sve ovisnosti su u značajnoj korelaciji s neželjenim postupcima u odgoju djece i mladih.

Kriza vrednota - komparative analize

Jedan od dokaza krize odgoja i vrijednosti pokazuje istraživanje u sklopu projekt „Siromaštvo u Hrvatskoj“ iz 2004. (Autori: Marina Vlahović, voditelj terenskog i prof. dr Ivan Rimac- voditelj projekta). Ovo neobjavljeno istraživanje je pokazalo slijedeće rezultate kod pitanja što građani/ke RH najviše cijene (N=1216: obuhvaćene sve regije u Hrvatskoj). Građani/ke Hrvatske najviše preferiraju.....: 1. bogastvo = 46,8 %, 2. uspjeh = 34,4 %, 3. zdravlje = 30,0 %, 4. moć =23,1 %, 5. društveni položaj =21,9 %, 6. djeca = 20,7 %, 7. skladna obitelj = 19,1 %, 8.

snalažljivost = 16,5 %, 9. politička podobnost = 14,7 %, 10. nacionalna pripadnost = 12,5 %, 11. sigurnost = 12,1 %, 12. marljiv rad = 10,8 %, 13. dobra zabava i izlasci = 7,1 %, 14. pripadnost Crkvi/crkvama = 5,8 %, 15. savjesno i profesionalno obavljanje posla = 5,6%, 16. održanje obećanja = 5,5 %, 17. velika potrošnja = 5,2 %, 18. samostalnost = 3,8 %, 19. spremnost na pomoć drugima = 2,2 %, 20. suosjećajnost s potrebnima = 1,1 % i 21. samoobrazovanje = 1,0 % Vidimo kako su vrijednosti samoobrazovanja, empatičnosti i altruizma na samom dnu ljestvice prihvaćanja, što zorno govori u kojoj se odgojnoj krizi nalazimo. Ipak, u kontekstu nekih Europskih preferencija vrednota, iamao razloga za optimizam. Naime, većina građana u trideset i tri europske zemlje ne slaže se sa tvrdnjom da je brak zastarjela institucija. Vidljive su razlike između (razvijenih) skandinavskih zemalja i većine postsocijalističkih zemalja (Krunoslav Nikodem i Pero Aračić, „Obitelj u transformaciji“; u knjizi Josip Baloban (prir.): „U potrazi za identiteom“, 2005., str. 151.) Najveći stupanj slaganja sa tvrdnjom da je brak zastarjela institucija je u Francuskoj (34, 3 posto, Belgiji, 29,7 posto, Luksemburgu, 29,4 posto Sloveniji, 25,4 posto, Portugalu 24,8 posto i Nizozemskoj 24,6 posto, a najveći postotak neslaganja s tvrdnjom da je brak zaostala institucija je u Turskoj 93,3 posto, Malti, 91,5, Islandu, 89,2, Hrvatskoj 87,3, Poljskoj 86,8 i Češkoj 83,6 posto. Vidljiva je razlika skandinavskih i postkomunističkih zemalja. U Europi postoje velike razlike i u vezi s pitanjem djece kao smisla života. Građani razvijenih zemalja uglavnom su izrazili neslaganje s tvrdnjom da čovjek treba imati djecu kako bi život imao smisla (od 88,7 posto u Nizozemskoj, 69 u V. Britaniji, do 66 posto u Irskoj, a u manje razvijenim europskim zemljama prisutno je veće slaganje s navedenim (na pr. Letonija 88,3 posto, Hrvatska 76,3, Mađarska 73,9 posto... Isto, str. 165)

Zauzetost oca a sada i majke poslovima izvan obitelji ostavlja sve manje prostora za socijalizaciju djece. U tome dodatnu opasnost stvaraju i suvremene ovisnosti (bez droga). U knjizi-bestselleru *Patrika J. Buchannana* «Smrt Zapada», autor smatra da su, pored demografske kataklizme razvijenog svijeta, drugi čimbenik sumraka zapada vrijednosti koje su postale dominantne kod mladih: seks, slava, novac (bez rada).

Suvremene ovisnosti i odgojna kriza

Simptomi svih ovisnosti su sve sličniji. Svaka ovisnost je kratkotrajna uгода i dugoročno mučenje. Sve veće su teškoće i kod samog definiranja ovisnosti, jer je distinkcije posljedica na svijest i ponašanje prvih i onih drugih opijata sve teže nijansirati.

Svjetska zdravstvena organizacija ovisnosti o drogama definira kao ponašanje pojedinca koji kod uporabe psihoaktivnih supstanci daje prednost ponašanju izazvanog djelovanju tih tvari pred bilo kakvim drugim oblicima života. Droge su takve supstance koje kod konzumiranja utječu na promjene motoričkih, kognitivnih i voljnih aspekata ličnosti. Ovisnost o alkoholu i drogama imaju sređeniju dokumentaciju i pokazuju jasnu sliku fizičke i psihičke ovisnosti. Medicinari su desetljećima ipitivali posljedice uzimanja istih na zdravlje ljudi. Danas se je interes javnosti i stručnjaka okrenut ka opijatima bez droga. Sve veće su teškoće i kod samog definiranja pojma ovisnosti, jer je distinkcije posljedica na svijest i ponašanje prvih i onih drugih opijata sve teže nijansirati. Ovisnost bez droga se često neopravdano magrinaliziraju ili minimaliziraju.

Nepouzdanost podataka o raširenosti zlouporabe droga kao i ovisnosti bez droga je glavni metodološki problem u analizama i/ili komparacijama. U Nacionalnom programu suzbijanja zlouporabe opojnih droga problem droge je sagledavan isključivo iz kuta većih urbanih sredina. Navodi se podatak da je oko «pet posto urbane adolescentne populacije konzument neke druge droge...» Međutim, anketna ispitivanja koje smo provodili na području priobalja ukazuju da je broj konzumenta «lakših» droga to veći što je manji grad, odnosno općina (Miliša, Z i Perin, V, 2004).

Istraživanja pokazuju da najviše ispitanika navodi kao poticaj za uzimanje droga presudno je bilo društvo u kojemu se kreću, potom radi opuštanja i zabavu, užitka i dosade. Ovi podatci govore o važnosti socioloških analiza u različitim aspektima krize suvremenog čovjeka...

Smatramo li se neurotičnima i često ispadnemo «iz takta»? Jesmo li depresivci ili (latentni) agresivci? Reagiramo li često emotivno i burno? Imamo li nesavladivu potrebu za hranom, seksom, kupovinom..? Jesmo li ovisnici o poslu, hrani, neradu, izgledu, medijima, nasilju, klađenju, brzinama...? Ako smo na neko od pitanja potvrdno odgovorili, možemo govoriti da je evidentan problem. Sve ovisnosti imaju snažne poveznice s

otuđenjem, anemičnošću, anksioznošću i raznim vrstama fobija koje pojedinca pretvara u depresivna bića.¹ Anksioznost koja ima neodređeni strah stvara depresivna stanja. Depresivna osoba ne mora biti anksiozna. Opsesivni kompulzivne neuroze stvaraju prisilne radnje, a udružene s fobijama (u specifičnim situacijama) stvaraju strah od nekoga i/ili nečega. Koorepondiraju za određenim opijatima ili ovisnosti bez droga. Pedagozi trebaju znati prepoznati anksioznu osobu koja pati od fobija, opsesivne kompulzivne neuroze te depresivna stanja koja idu od neurotičnih do težih psihotičnih.

Prema Goodmanu kod svake ovisnosti simptomi kod (ne)uzimanja droga su gotovo podudarni. Kod "težih droga" radi se samo o snažnijem intezitetu i dugotrajnosti liječenja. Ovisnosti bez droga predstavljaju posebnu vrstu društvene ekspresivnosti, koja ne mora nužno završiti s psihosomatskim poremećajima. No, i to nije uvijek slučaj... Ovisnici o drogama i drugim (s)tvarima pokazuju gotovo iste simptome: tenutačni osjećaj olakšana kod uzimanja a jnapetost, gubljenje kontrole, interesa za rad, obitelj...- kod apstinencije. (Goodmann, A., 1990.,104). Patološki igrači kod kladenja, kocke, kupovanja...nemaju kontrolu kod obuzdavanja nagona za repetitivnim ponavljanjem užitaka-kompulzivni konzumenti. Kada ih je ovisnost "uzela", onda na pr. kupovanjem smanjuju napetost. Sve te opsjednutosti s nekim ili nečim imaju zajedničku crtu s opsesivnim željama za opetitivnim radnjama koje se prepoznaju u nekontroliranom ponašanju koje se ne može, bez pomoći drugoga, obuzdati. Sve te aktivnosti prate kompulzivni poremećaji, i zato se mogu podvesti pod pojam ovisnosti

Ovisnici o teškim drogama imaju jače simptome- postaju češće patološki lašci, (češće) pozajmljuju novac, imaju snažnije impulse za (auto)destrukcijom... Ovisnosti bez droga traže, poglavito, sociologijske analize otuđenosti suvremenog čovjeka, koji zbog ubrzanog i stresnog života sve češće posežu za tabletama, kupovanjem, zaradom, boljim izgledom, popularnošću, što su, uglavnom statusni simboli. Pored toga,

¹ Depresija je u uskoj vezi s različitim fobijama. Fobija (grč. phobos - strah, bijeg) je izraženi trajni strah, najčešće prekomjeran ili neopravdan... Sve učestalije fobije su : Agorafobija - strah od otvorenog prostora i javnih mjesta, Aklufofobija - strah od mraka, Antrofofobija - strah od ljudi, Aviofobija - strah od letenja, Autofobija - strah od samoga sebe, Bakteriofobija - strah od bakterija, Ergofobija - strah od posla, Gamofobija - strah od braka, Izolofobija -strah od samoće, Kakofobija - strah od ružnoće, Kaliginefobija - strah od lijepih žena, Misofobija - strah od prljavštine; stalno pranje ruku, Monofobija - strah od samoće, Tropofobija - strah od promjena, Zelofobija - strah od ljubomore (Izvor: http://hr.wikipedia.org/wiki/Dodatak:Popis_fobija).

sve ovisnosti su moćna sredstva manipulatora. Pojedici i grupe postaju zarobljenici (s)tvari, gube empatičnost i postaju otuđeni od drugih ljudi i naposljetku od sebe. Frustriranost i društvena nesigurnost stvaraju krizu identiteta, a sve zajedno odvođe (osobito) mlade u virtualni svijet, (auto)destrukciji... Žalosna je činjenica da agresivnost u politici, sportu i drugdje postaje poželjnim modelom ponašanja. Tako danas nasilje postaje sve više zabava, stil života i nagrada za prekršitelje u atrofiranom državnom aparatu. Frustriranost izaziva raskorak između svijeta ideala i sukoba s realnošću ili nemogućnosti ostrarenja sebe. Djeca uče po modelu da je dobro biti nasilan, jer se tako uspjeva u društvu. Većina se osjeća ugroženima pa nasilje time opravdavaju. Sve veći broj djece i odraslih postaju vehelmentni, depresivni, skeptični, (auto)destruktivni, anksiozni, niskog samopoštovanja... To značajno korenspondira s ovisnostima o ljudima i/ili (s)tvarima..

Vrste suvremenih ovisnosti bez droga

Ovisnosti bez droga:
Ovisnost o hrani, izgledu-Eating disorders (bulimija, anoreksija, pretilost), tabletomani...
Kockanje (igre na sreću, kladionice, casina....)
Ovisnici o drugoj osobi, brzinama, hrani, sportu, politici, novcu, nasilju...
Radoholičari, i suprotno- oni koji se oslobađaju od rada
Ovisnosti o medijima : Internet ovisnost: -cyber-space Online- shopping, online video-games Chat-ing, MSN, Skype, blogovi, facebook Sms-mobiteli, MMS
Cybersex, onlinesex, ovisnici o seksu, voajeri, pedofili...
Hipohondri, piromani, patološke igre-laži...
Kleptomanija, nekontrolirano kupovanje...

Analize brojnih istraživanja pokazuju kako su narasli razni drugi oblici ovisnosti bez opijata: drugoj osobi i/ili reakcijama drugih ljudi, ljepoti, ovisnici o praznovjerju, ovisnici o običajima i/ili ritualima, nadziranjem ili upravljanjem drugim životima, sve do ovisnika o umjerenosti (u svemu). Sve veći broj ljudi imaju fobije koje izazivaju kompulzivno opsesivni poremećaj. Na primjer, osoba koja boluje od Mankova sindroma se ne rukuje iz straha od bacila, poravnava predmete geometrijskim redom...

Kako smo gore naveli, nasilje postaje način zabave ili stil ponašanja sve većeg dijela djece i mladih. U SAD-u je gotovo svako drugi učenik bio žrtvom zlostavljanja- 25% tjelesno, 16 % seksualno, 6% emocionalno... Prema podatcima iz 2006. god. od Poliklinike za zaštitu djece od nasilja grada Zagreba od 68 % tinejdžera koji se koriste internetom je izjavilo da su bili izloženi pornografskim sadržajima. Mladi u zemljama EU najviše su izloženi stradavanju u prometu: Brzina je postala njihov statusni simbol ili nova ovisnost. Logično je da su na reprezentativnom uzorku u Zadru (N=1000) mladi kazali da smatraju najvećim problemom mlade generacije sigurnost u prometu i ovisništvo o teškim droga. (Miliša i suradnici, 2004)

Većina svih tih ovisnosti je determinirana društveno poticanim konzumerizmom. Iako se kockanje tretira kao ovisnost, u percepciji većine se tretira kao igra (na sreću). I ovdje se osuđuje kockar, (koji je na primjer upropastio obitelj), ali ne i kockanje. Ovisnost o klađenju je u porastu: 33% učenika muškog spola srednjih škola u Zadru izjavljuje da svakodnevno posjećuje sportske kladionice. (Neobjavljeno istraživanje M. Mesić, voditeljice Centar za prevenciju i izvanbolničko liječenje u Zadru, 2007. godine). Posljednjih godina Hrvatsku je zahvatila «lotomanija». Patološko kockanje je ovisnost koja pogađa muški spol. (Izvor: <http://www.gesundheitswerkstatt.de/node/1911>). Igra često vodi igrača i njegovu obitelj u financijsku propast.

Slijedeći tip ovisnika jesu oni skloni nekontroliranom kupovanju. Emocionalni konzumenti, kojima kupovina ublažava emocionalno stanje u kojem se nalaze i najčešće služi kao oblik bijega od stresa i/ili ublažavanje uznemirenosti. Trgovački centri postaju novi opijum za narod. Konzumerizam se moguće može shvatiti kao kompenzacija za tradicionalne odlaske u crkvu. Trgovačke kuće kao “nove religije” su svojevrsna protuteža crkvama. Mlade obitelji se sve češće nedjeljom nalaze u tim objektima, a djecu ostavljaju u (tamošnjim) igraonicama. U pilot ispitivanju dr. Z. Itković Zuckerman studentice Sveučilišta u Zadru

najčešće izjavljuju kako se smatraju ovisnice o kupovanju, (opsesivne aktivnosti), potom hrani- ponajviše slatkišima, pa studiranju. I u tom istraživanju su pokazane znakovite koorelacije Cyber ovisnost i seks, nekontroliranog kupovanja i prehrane te prekomjernog konzumiranja (slatke) hrane i učenja. (Zora Itković Zuckerman, Istraživanje ovisnosti bez droga kod studentske populacije, Pedagogijska istraživanja, br. 1. 2004., str. 236).

Hrvati su među najvećim alkoholičarima u svijetu, jer imamo 250 tisuća ovisnika o alkoholu, a čak milijun ljudi ima povremenih problema zbog alkohola. Lenjinisti i anarhisti apostrofiraju pogubnost ovisnosti o religiji, a suvremeni teoretičari novih medija- ovisnost(i) o medijima. U knjizi "Mediji i mladi" sa suardnicima (Sveučilišna knjižara, Zagreb, 2009) ustanovili smo da na uzorku od tri osnovne škole u Zadru 12 posto osnovaca izjavljuje da su dnevno više od pet sati ispred televizora, jeadnaest posto više od pet sati ispred računala a njih 25 posto više od sat i pol koristi mobitel -uglavnom kao i računalo za igrice. (Vidjeti u zadnjem poglavlju Priručnika) Ovisnost o internetu je poremećaj u kojemu korisnici nemaju osjećaj za vrijeme i zanemaruju svoje osnovne potrebe. Takve osobe imaju stalnu potrebu za novom i boljom računalnom opremom, suvremenijim softverom... Nemali broj ljudi koji koriste Chat na Internetu kažu da (vrlo često) nisu iskreni, jer se perstavljaju onakvima kakvi bi željeli biti i time pridobiti simaptije drugih. Erotske sranice su najposjećenije. Analizom svjetskih bestselera kao i listova za tinejdžere u gore spomenutoj knjizi (Mladi i mediji) smo ukazali na njihovovu istu tematsku «opsjednutost» seksualnošću. To je postala «formula» za uspjeh. Ovisnost o seksu se javlja kao poremećaj koji izaziva snažnu potreba za seksualnim vezama koje se stalno ponavljaju. Takve osobe svoje seksualne partnere doživljavaju kao stvari koje im trebaju koristiti da bi smanjili napetosti (Miliša, Tolić, Vertovšek, 2009.)

Iznosimo samo jedan primjer ovisnosti o hrani. U američkom filmu «I'm Lovin' it» (Super veliki ja») glavni junak filma je osoba koja eksperimentira trideset dana komzumirajući *McDonald'sove* proizvode. U tridest dana glavni junak postaje ovisnik o hrani i pogubnom utjecaju ugljikohidrata. Priznaje da mu se kao kod svake ovisnosti raspoloženje trenutačno podizalo s uzimanjem te jednolične hrane. Nakon tog filma nastali su veliki otpori prema lošoj ishrani i brznoj prehrani. Kao posljedica ovisnosti o hrani je pretilost. Njihova suprotnost jesu mladi koji, oponašujući manekene, odlučuju se za gladovanje, postajući osvisnici o izgledu, a čija je posljedica anoreksija odnosno bulimija. U Njemačkoj

(pokrajna Baden Wurttemberg) čak 78 posto svih djevojaka i žena u dobi od 19 do 28 godine ima poremećaje prehrane. Gotovo svaka druga žena pokazuje *eating poremećaj*, a svaki drugi student (Sveučilište Humboldt-Berlin) je već iskusio raznovrsne dijete (Istraživanje provelo isto Sveučilište u lipnju 2009 godine: Izvor: <http://www.gesundheitswerkstatt.de/node/1911>). Od poremećaja anoreksije i bulimije u Njemačkoj čak 10 posto mladih umire (Izvor: <http://www.gesundheitswerkstatt.de/node/1911>).

Anoreksija se najčešće događa u pubertetu. Vjeruje se da će ovaj oblik poremećaja postati alarmantan. Sve to dovodi do sve veće osamljenosti i depresivnosti kod djece i mladih.

Postoje radoholičari, ali i oni koji se po svaku cijenu žele osloboditi «tiranije rada». Zasigurno najsarkastičniju definiciju odnosa jednog naroda prema radu dao je Slobodan Milošević, bivši «vožd» agresorske srbijanske politike: «Ako ne znamo da radimo, onda znamo da se bijemo!» Osloboditi se rada, a napose odgovornosti u radu postaje opsesija anarhista. U knjizi *Boba Blacka* «Proleter i svih zemalja opustite se» ispisani su eseji o ukidanju rada: «Rad je uzrok sve bijede ovoga svijeta. Svako zlo počinje od rada. Da bi prestali da patimo, trebamo, prije svega prestati raditi... (str. 17.) Rad je razlog opijanja ljudi i ulaska u svijet droge... (32) Ono što jedino opravdava «napor» je seksualni užitak i razuzdani hedonizam (42). Splitske sociologinja A. Leburic i suranici su u knjizi «Ovisnički identiteti» u knjizi ustvrdile da ovisnički identitet znači izostanak radnog identiteta.

Američki psihijatri navode da osobe koje pate od poremećaja ogorčenosti imaju osjećaj da svijet nije pošten prema njima. To su ljuti i bespomoćni ljudi, a njihovo je stanje obično povezano s posttraumatskim stresom. Oni neprestano ponavljaju slike događaja koji ih je uznemirio, a svoje prave osjećaje često skrivaju.

Ovisnost o kompjuteru: Ova se može razlikovati u tri vrste : Online – komunikacije ovisnost (Skype, Web-cam itd...), on-line kockanje i online sex ovisnost. Kao onlinesex-ovisnici to su ljudi koji posjećuju porno stranice ili pretjerano cybersex-chat. Više od dvije trećine mladih u dobi od 15 do 18. godina u Njemačkoj u pokrajni Rheinald- Pfalz ima računalo u sobi (69,8%). Najčešći programi koje koriste su Sony Playstation, Microsoft X-Box, Nintendo Wii i slično. Prijenosne igrice-video- konzole (npr. Nintendo DS i Sony Playstation Portable) koriste dječaci: 58,1%, djevojčice: 43,9% . Ukupno 74, 6% dječaka i 72, 2% djevojčica u dobi od 13 do 16 godine posjeduju internetski priključak u svojoj sobi (Huther/Bergmann, 2009, 56). Evo „top-liste” naučestalih

video-igrice koji mladi u Njemačkoj u dobi od 15 do 18 godine najviše koriste. (N = 22. 620). U Tablici br. 1 su video igrice koje najviše koriste ispitanici muškog spola, a u tablici br. 2. su ženskog spola...).

Tablica 1.

Naziv igrice	U čestalost u brojevima	Učestalost u postotcima
1. <i>Counterstrike</i> Shooterspiel	18 6110	27.0
2. <i>FIFA (Fußball)</i> Sportspiel	17 3647	16.1
3. <i>Need for Speed</i> Rennspiel	12 2581	11.4
4. <i>Grand Theft Auto</i> Genremix	18 2277	10.1
5. <i>World of Warcraft</i> MMORPG	2222	9.8
6. <i>Call Of Duty</i> Shooterspiel	1766	7.8
7. <i>Battlefield</i> Shooterspiel	1161	5.1
8. <i>Warcraft</i> Strategiespiel	1118	4.9
9. <i>Pro Evolution Soccer</i> Sportspiel	1092	4.8
10. <i>Guild Wars</i> MMORPG	601	2.7

Tablica 2.

Naziv igrice	Učestalost u brojevima	Učestalost u postotcima
1. <i>Die Sims</i> Simulation	4853	22.6
2. <i>Singstar</i> Partyspiel	1471	6.8
3. <i>Need for Speed</i> Rennspiel	1042	4.8
4. <i>Solitaire</i> Denkspiel	779	3.6
5. <i>Super Mario</i> Geschicklichkeit	620	2.9
6. <i>Grand Theft Auto</i> Genremix	532	2.5
7. <i>Counterstrike</i> Shooterspiel	513	2.4
8. <i>FIFA (Fußball)</i> Sportspiel	291	1.4
9. <i>Tomb Raider</i> Action-Adventure	273	1.3
10. <i>World of Warcraft</i> MMORPG	272	1.3

(Izvor: <http://bildungserver.berlinbrandenburg.de/forschung+M51cffffd987a.html>)

Najučestalije igrice kod muškog spola su Counterstrike Shooterspiel, FIFA (Fußball) Sportspiel, Need for Speed Rennspiel, Grand Theft Auto Genremix: ove igrice se odnose na automobilske utrke a World of Warcraft MMORPG sadržaj korenpodira s nasiljem. Najučestalije igrice kod ženskog spola su: Die Sims Simulation (sadržaj igrice se odnosi na vizualnu „igradnju” obitelji, stvaranje vizualnog idealnog prijatelja, majke, oca...sve što nema igrač –dijete u stvarnosti), Singstar Partyspiel (sadržaj se odnosi na party-igru- budi POP zvijezda), Need for Speed Rennspiel (sadržaj igrice se odnosi na potrebu za brzinom i natjecanjem).

Psihijatri i pedijatri u SAD-u ukazuju je da dugotrajno gledanje televizije kod trogodišnje djece ili stvara agresivnost ili povećava toleranciju na nasilje. Roditelji bi trebali biti oprezni u korištenju televizije, izjavila je za Reuters Jennifer Manganello sa sveučilišta Albany u New Yorku. Studija je obuhvatila 3.128 žena iz 20 američkih gradova. Roditelji su izjavili kako njihova djeca od četiri do sedam godina starosti gledaju više od dva sata dnevno televiziju, a još pet sati televizor radi a da ne postoji aktivno glednje.

Znanstvene analize podataka ovisnosti o internetu iz inozemstva

Internet kao i svaki drugi medij ima ambivalentnu ulogu. Gore navedeni podaci ukazuju na epidemiju internetske ovisnosti ili "Online ovisnosti".... Karakteristike (i) ove ovisnosti su: zanemarivanje neposrednih socijalnih kontakata i mentalno iskrivljene percepcije. Korisnik osjeća uzbuđenje kad koristi računalo ili opuštanje ("Dive"). Dodatne posljedice: netolerancija, Withdrawal symptoms, gubitak kontrole, zanemarivanje obveza, ranijih hobijija, problemi u ishrani (pad tjelesne težine, gubitak volje za hranom). Ostali primjeri:

1. *Primjer iz Njemačke:* Prvo istraživanje u organizaciji Sveučilišta Humboldt-Berlin (autori: Andre Hanh i prof. dr. Matthias Jerusalem, 2006) na uzorku N= 8. 266 (izvor istraživanja- vidjeti u www.onlinesucht.de/internetsucht_preprint.pdf). Dob ispitanika je od 15 do 29 godine. Podaci govore da se 34,00 % ispitanika mogu nazvati ovisnicima, jer provede više od 48 sati tjedno uz internet, a najugorženo je 6.6 % onih koji provede više od 10 sati u danu na internetu (Farke, 2006, 157).

2. *Primjer iz Švicarske:* Drugo istraživanje Sveučilšta Humboldt-Berlin istih autora na uzorku od 565 ispitanika dobi od 15 do 29. godin. Od toga 6% je onih koji provedu više od deset sati dnevno (Farke, 2006, 159). Najnoviji podaci pokazuju da oko tri posto surfera - 50.000 ljudi - u Švicarskoj ovisni o internetu. Internet- junkies „troše” oko 35 sati tjedno u svojim internetskim preokupacijama. (Fark, 2006, 161).

3. *Primjer iz Austrije: istraživanje* Sveučilišta u Beču- autori: dr. H.D. Zimmerl i prof.dr. B. Panosch. N= 519; dobi od 15 do 29 godina. Od toga je 30, 8% ovisno jer provode više od 48 sati tjedno uz internet (Farke, 2006, 161).

4. *Primjer iz SAD-a:* Adolescenti koji su previše vezani za internet izlažu se dva puta većem riziku da naštete sebi samima. Studija objavljena u časopisu *Injury Prevention*, provedena na uzorku od 1,500 mladih otkrila je da je jedan od deset mladih osoba umjereno ovisna o Internetu dok je nešto više od posto „teških ovisnika“ koji trebaju bolnički tretman (Farke, 2006, 211). Patološka ovisnost nije proporcionalna vremenu koje se provede na internetu, no povezana je da činjenicom da se slobodno vrijeme opsesivno troši online, uz odbojnost prema stvarnom svijetu i

životu. Istovremeno, ovisnik pokazuje veliku nezainteresiranost za ostale aktivnosti (Farke, 2006, 159).

Dugo gledanje u ekran najčešće (prvo) vodi okulistu. Osim toga, ovisnost se u težim slučajevima može manifestirati u krizama poput onih narkomanskih tijekom apstinencije. Promjene raspoloženja, manjak sna, bolovi u leđima, umor očiju... su pokazatelji da osoba previše vremena provodi za ekranom/ima. Nakon što su Kinezi 2005. godine prvi u svijetu otpočeli s otvorenjem klinika za odvikavanje od interneta, nakon njih su klinike otvorili Nizozemci sa sličnom klinikom u *Amsterdamu*, a kako bi ostali vječito *trendy* i Amerikanci su morali učiniti isto te su tako otvorili sličnu kliniku za odvikavanje tek kojih 20-ak kilometara od Microsoftovog glavnog stožera u *Redmondu*. Dans takvih klinika ima sve češće i na raznim destinacijama svijeta. Ako nema bolničkog tretmana, tada se takvi ovisnici upućuju u terapijske zajednice. Računa se da je danas svaki osmi korisnik u SAD postaje ovisnik o internetu. Rezultati istraživanja medicinskog fakulteta kalifornijskog sveučilišta *Stanford* pokazali su kako gotovo 14 posto američkih korisnika interneta ima barem jedan simptom "cyberovisnosti". Epidemiološko istraživanje, provedeno telefonom nad 2. 513 osoba iz 50 američkih saveznih država, prvo je takve vrste kojim se istraživalo pretjerano korištenje interneta i probleme koji iz toga proizlaze. Među ispitanicima, od kojih 70 posto redovito koristi internet, "šest posto smatra kako im pretjerano korištenje interneta šteti odnosima s okolinom, devet posto pokušava zatajiti višak vremena proveden na internetu, 14 posto se vrlo teško uspijeva suzdržati od interneta nekoliko dana uzastopno, 8 posto ih internet smatra utočištem od problema ili nelagode, a samo 12 posto ih je pokušalo smanjiti korištenje interneta"(Farke, 2006, 159).

5. *Primjer iz Nizozemske*: Primjer 21-godišnjeg Tima iz Nizozemske

"Živio sam u sobi s četiri televizora. Imao sam 3 PC-a i laptop, preko kojih sam igrao različite likove na internetu", objašnjava simptome svoje ovisnosti 21-godišnji Tim, koji se prijavio na liječenje u Nizozemsku kliniku. *"Nemam društveni život, nemam prijatelje uživo; samo cyber prijatelje koje sam smatrao kiber igricama"*, kaže 21- 21-godišnji Tim (http://e.foi.hr/wiki/blog/Igor_p/tag/istrazivanja-o-ovisnosti-o-internetu-u-hrvatskoj/).

6. *Primjer iz Kine*: Tinejdžer iz južne Kine, za kojeg se tvrdi da je teški ovisnik o internetu, a nožem je ubio majku i teško ozlijedio oca. Kao razlog za ovaj teški zločin navodi odbijanje majke da mu da novac za odlazak u internet klub. Posljednjih godina u Kini je prava epidemija

internetskih ovisnika. Vjeruje se da je ta vrsta ovisnosti odgovorna za 80% maloljetničkih prijestupa. Kina je zabranila otvaranje novih internet klubova i izdala naređenje da se smanji vrijeme provedeno igrajući online igre (http://e.foi.hr/wiki/blog/Igor_p/tag/istrazivanja-o-ovisnosti-o-internetu-u-hrvatskoj/). Chen Cheng, mladi Kinez, jedan je od 2,5 milijuna Kineza oboljelih od ovisnosti o internetu što je njegove roditelje navelo da ga smjeste u specijaliziranu kliniku za odvikavanje u Pekingu. Chen Cheng (17), je mogao provesti do tri dana bez jela i spavanja igrajući neprestance igrice te pojašnjava da u to vrijeme "nije nalazio nikakva zadovoljstva u stvarnome životu", ali se u virtualnom identificirao sa *Supermanom*. Centar za odvikavanje otvorio se 2005. i bio je prvi takve vrste u Kini i u njemu se, sa 70-postotnim uspjehom, dosad liječilo 1.500 pacijenata od 14 do 36 godina. Većina ovisnika dolazi iz imućnijih obitelji jer troškovi liječenja stoje i do 1.300 dolara mjesečno, što je gotovo godišnja prosječna plaća većine Kineza. U Kini danas djeluje oko trideset klinika za liječenje ovisnosti o internetu te je vlada, prenose kineski mediji, zabranila otvaranje novih cybercafeja 2007., kako bi se borila protiv tog fenomena. Službena agencija *Nova Kina* tvrdi da je 33,5 posto mladenačke delinkvencije u Pekingu povezano s pretjeranim igranjem agresivnih računalnih igrica (<http://stina.blogger.ba/arhiva/?start=9>).

Prema nekim procjenama računa se da je u Hrvatskoj 2009. godine bilo oko 130.000 ovisnika o internetu između 20 i 30 godina. Kod nas se još nitko time sustavnije multidisciplinarno ne bavi, kao što ni ne postoje klinike koji se bave ovakvom vrstom ovisnosti, kao što je to slučaj na Zapadu, ali se savjeti se ipak mogu potražiti na: www.epsiholog.com (izvor: <http://kiberdezva.blogspot.com/2008/04/ovisnost>).

Ne postoje jednoznačni kriteriji po kojima se utvrđuje postojanje ovisnosti o Internetu. Dr. Nathan A. Shapira, (UF College of Medicine) predlaže termin »Internetomanija«. Ipak, ovisnost o internetu nije opisana kao duševno odnosno psihičko oboljenje. Neupitne kriterije na svjetskoj razini nije ni jednostavno utvrditi zbog različitog stupnja tehnološke razvijenosti zemalja, a time i dostupnosti računala širokim masama, nejednakih uvjeta pristupa internetu i sl. Neka od obilježja osoba ovisnih o internetu su: internet ima središnje mjesto u njihovom životu (i kad nisu spojeni na internet, razgovaraju i razmišljaju o njemu), internet postaje važniji od prijatelja ili obitelji, potrebno je sve više i više vremena provoditi uz internet da bi postigli jednako zadovoljstvo, ostaju spojeni na internet duže nego što su planirali.... Zbog interneta je smanjena učinkovitost na

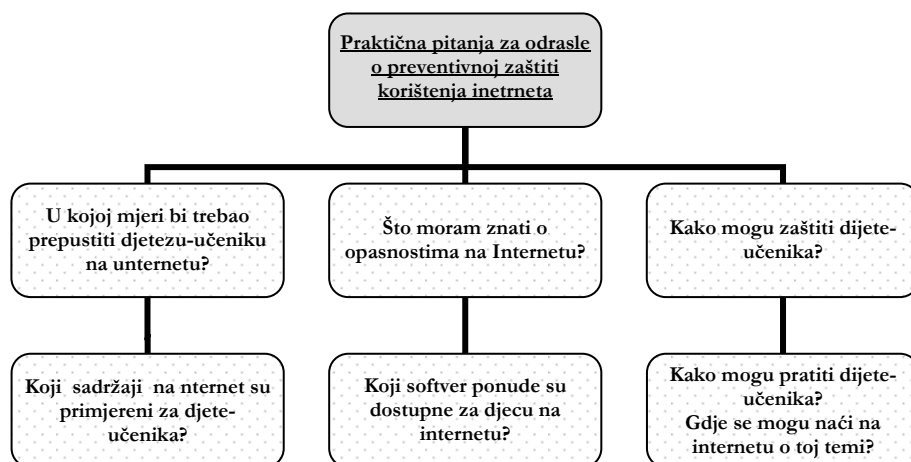
poslu, obitelji, školi/fakultetu, više puta su bezuspješno pokušavali kontrolirati pristup internetu (pokušaj smanjenja ili potpunog prekida korištenja interneta), osjećaju se nemirno, zlovoljno, potišteno ili razdražljivo; ako im je onemogućen pristup internetu, često im je internet način bijega od problema i sl. Neka istraživanja su pokazala da vrsta aktivnosti na internetu pridonosi bržem ili sporijem javljanju ovisnosti. Tako će prije ovisnici postati one osobe koje na internetu najviše koriste »chat«.

Procjenjuje se da u ukupnoj populaciji korisnika interneta ima 5-10% onih koje možemo nazvati ovisnicima o internetu. S obzirom na ozračje u kojem se internet razvija u Hrvatskoj, još uvijek ovisnost o Internetu kod nas ne predstavlja značajan problem. Međutim, poučeni iskustvima drugih, trebali bismo preventivno djelovati. Dugoročno gledajući to je sigurno mnogo lakše, jeftinije i bezbolnije nego otvarati klinike za liječenje ovisnika o internetu, kakve već duže vrijeme postoje u razvijenijim zemljama (<http://www.miljenko.info/osobno/read/541>).

U Hrvatskoj 47 posto (2009 godine) korisnika interneta Hrvatska se nalazi na prosjeku zemalja CEE regije, dok su "lideri" u korištenju interneta Estonija (70,3 posto stanovnika), Slovenija (67,5 posto), Austrija (58,7 posto) te Litva (56,9 posto). Hrvatska se s oko 47,5 posto korisnika interneta u populaciji starijoj od 15 godina nalazi na 11. mjestu između 17 zemalja središnje i istočne Europe; pokazalo je istraživanje GfK "Internet Access and Usage in CEE Countries". (Istraživanje je provedeno u jesen 2009. godine na gotovo 17 tisuća ispitanika starijih od 15 godina u 17 zemalja Europe). U Hrvatskoj je u odnosu na 2007. korištenje interneta u istraživanoj populaciji poraslo 8 posto. To je svrstava među zemlje sa značajnijim rastom, gdje su još Mađarska i Poljska (s porastima od po 12 posto), Češka (10 posto), Slovačka i Ukrajina (po oko 9 posto) te Slovenija i Rumunjska (po 5 posto rasta). Negdje u sredini (8. mjesto) Hrvatska je po dnevnom korištenju interneta. Iz vlastitog doma najviše internetu pristupaju Estonci i Slovenci (po 74 posto), dok to iz Hrvatske čini oko 47 posto korisnika, što je opet negdje u sredini. Znatno lošije Hrvatska stoji s pristupom mobilnom internetu, u čemu je predzadnja s 3 posto korisnika. Na zadnjem mjestu u tome je Bugarska s 2 posto takvih korisnika, dok su prvi Latvijci (22 posto), a slijede Slovenci i Austrijaci (po oko 19 posto). Najčešća usluga koja se koristi na internetu u svim zemljama je slanje i primanje elektronske pošte (e-mail), u čemu je Hrvatska s 59 posto u donjem dijelu ljestvice. Sličnu poziciju ima i kod korištenja usluge traženja

novih vijesti na dnevnoj bazi, 'chatu', internet bankarstva te kupovanja putem interneta (izvor: <http://www.suvremena.hr/10157.aspx>).

Primjer o preventivnoj zaštiti korištenja interneta

Anketa za roditelje:

Da li je Vaše dijete ovisno o kompjuteru i internetu?

Upute:

Prema slijedećem kriteriju odaberite učestalost pojedinih sadržaja i na kraju zbrojite sumu:

NIKADA	1 BOD
PONEKAD	2 BODA
ČESTO	3 BODA
VRLO ČESTO	4 BODA
UVIJEK	5 BODA

**Napomena:* Zaokružite ili označite X samo jedan odgovor za svako pitanje!

1. Koliko često po Vama, Vaše dijete koristi online u slobodnom vremenu ?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

2. Koliko puta sudeći po Vama, Vaše dijete zapostavlja kućne zadatke zbog vremena provedenog na online?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

3. Koliko često Vaše dijete provodi radije svoje slobodno vrijeme uz online nego s drugim članovima obitelji?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

4. Koliko često Vaše dijete upoznaje nova poznanstva preko online?

- nikada
- ponekad
- često

vrlo često

uvijek

5. Često se ljutite da Vaše dijete provodi slobodno vrijeme uz online?

nikada

ponekad

često

vrlo često

uvijek

6. Koliko često utječe korištenje onlina na školski uspjeh Vašeg djeteta?

nikada

ponekad

često

vrlo često

uvijek

7. Koliko često Vaše dijete pregleda i otvara e-mail prije nego napravi neku drugu radnju?

nikada

ponekad

često

vrlo često

uvijek

8. Koliko često primjećujete da je Vaše dijete je zamišljeno, „zatvoreno u svoj svijet“ odkada je „ušao“ u svijet interneta?

nikada

ponekad

- često
- vrlo često
- uvijek

9. Koliko često dijete na Vaše pitanje ne odgovora i/ili izbjegne pitanje?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

10. Koliko ste često puta konstatirali da je Vaše dijete uz internet a da ste mu zabranili?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

11. Koliko često Vaše dijete se zatvara u sobu i provedi svo svoje slobodno vrijeme uz kompjuter i internet?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

12. Koliko često Vaše dijete dobije poziva na telefon ili mobitela od novih poznanika ili „prijatelja“ koje je upoznao preko interneta?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

13. Koliko često Vaše dijete reagira ljutito kada je uz internet?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

14. Koliko često Vaše dijete je nakon korištenja interneta i /ili kompjutera izgledalo umorno?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

15. Koliko često primjetite da Vaše dijete izgleda zamišljeno ili umorno nakon korištenja interneta i/ili kompjutera?

- nikada
- ponekad
- često

vrlo često

uvijek

16. Koliko često budete u konfliktu jer je koristio/la internet i/ili kompjuter a da ste mu/joj zabranili?

nikada

ponekad

često

vrlo često

uvijek

17. Koliko često vaše dijete provede slobodno vrijeme uz internet /ili u kompjuter a zanemari ostale aktivnosti ili hobije?

nikada

ponekad

često

vrlo često

uvijek

18. Koliko često Vaše dijete promijeni ponašanje nakon što ste mu govorili o zabranama i uputama korištenja interneta?

nikada

ponekad

često

vrlo često

uvijek

19. Koliko često Vaše dijete provede rađe slobodno vrijeme uz internet nego sa svojim vršnjacima-prijateljima?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

20. Koliko često se promijeni raspoloženje u boljem kada Vaše dijete ide za internetom?

- nikada
- ponekad
- često
- vrlo često
- uvijek

Rezultat ukupno bodova _____

20 – 49 bodova: Vaše dijete nema problema s internetom, iako provodi ponekad svoje slobodno vrijeme, ali posjeduje kontrolu kod korištenja interneta

50 – 79 bodova: Vaše dijete ponekad ima promjenu ponašanja i susreće se s nekim problemima kada koristi internet. Trebali bi s djetetom razgovarati o korištenju interneta, dati upute ili korisne savjete. Pokazuju se određeni simptomi problema.

80 – 100 bodova: Vaše dijete je u fazi ovisnosti o internetu i kompjuteru. Zatražite pomoć stručnjaka

(izvor anketnog upitnika: Farke, G.(2003), *Online Sucht- Wenn Mailen und Chatten zum Zeang werden*, Kreuz Verlag GmbH und Co. Kg Stuttgart).

Zaključak

Svaka ovisnost je kratkotrajna uгода i dugoročno mučenje. Sve veće su teškoće i kod samog definiranja ovisnosti, jer je distinkcije posljedica na svijest i ponašanje prvih i onih drugih opijata sve teže nijansirati. Svjetska zdravstvena organizacija ovisnosti o drogama definira kao ponašanje pojedinca koji kod uporabe psihoaktivnih supstanci daje prednost ponašanju izazvanog djelovanju tih tvari pred bilo kakvim drugim oblicima života. U radu se analiziraju relacije krize vrijednosto- odgojne krize i njihovih implikacija u ekspanziji ovisnosti bez droga. Osobit naglasak smo dali na internetsku ovisnost kao najsofisticiraniji medij manipuliranja potrebama mladih. Medijska pedagogija mora biti „voditeljica“ kroz život u suvremenom medijskom okruženju, a posebice za djecu i mlade. Ona se služi različitim medijima kao sredstvo u analizama i koristi različite "alate" kod kritičke analize medija. Analiza medija je i analiza društvene zbilje, pa su zato nužni interdisciplinarni i multidisciplinarni pristupi.

Literatura

- Baacke D.(2007.): *Medienpädagogik*, Max Niemeyer Verlag ,Tübingen Bauer, T. (2007): *Mediji za otvoreno društvo*, ICEJ, Sveučilišna knjižara, Zagreb
- Black, B. (2002), *Proleter i svih zemalja opustite se*, Porodična biblioteka, br. 1, Drugo izdanje, Beograd
- Bergmann/Huther (2009), *Computer-süchtig- Kinder im Sog der modernen Medien*, Patmos Verlah GmbH und Co. KG, Düsseldorf.
- Baloban, J. (2005), *U potrazi za indentitetom*, Golden Marketing, Zagreb
- Buchanan, P (2003), *Smrt Zapada*, Zagreb
- Goodmann, A., 1990., *Addiction: definition and impications*, British Journal of Addiction, No 85., p. 1404
- Hug, Th. (2007): *Aufwachsen im Medienzeitalter- Überlegungen zu den veränderten aufgabenbereichen und Zustandigkeit der Medienpädagogig*, Institut für Erzhienugswissenschaft der Uni Innstruck

- Farke, G. (2006), *OnlineSucht- Wenn Mailen und Chatten zum Zwang werde*, Kreuz Verlag GmbH und Co. KG Stuttgart
- Farman, J (1996), *Oprez, opasno po roditelje!*, Mozaik knjiga, Zagreb
- Lipman, W. (1999), *Javno mnijenje*, Zagreb: Naprijed.
- Ivančić, Tomislav. *Hagioterapija*, (Zagreb: Teovizija, 2008)
- Lipman, Matthew. *Thinking in education*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).
- Mcpack, John E. *Critical thinking and education*, New York: St. Martin's, 1981.
- Miliša, Zlatko. Zloковиć, J. *Odgoj i manipulacija djecom u obitelji i medijima* (Zagreb: Markom, Zagreb 2008.)
- Platonov, Oleg. (2003), *Zašto će propasti Amerika*, Split: Laus
- Vaughn, Lewis.(2008) *The power of critical thinking: effective reasoning about ordinary and extraordinary claims*, New York: Oxford University, Press
- Leburić, A., Radnić,Z., Brabir,A (2003), *Ovisnički identiteti*, Zagreb, Alinea
- Košir, M., Zgrabljic, N. i Ranfl, R. (1999), *Život s medijima: Priručnik o odgoju za medije*. Zagreb:Doron
- Ilišin, V., Marinović Bobinac, A. i Radin, F. (2001), *Djeca i mediji*. Zagreb:Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Ilišin, V.,(2003), *Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima*, *Medijska istraživanja*, br. 2.
- Longo, I (2004), *O čemu razgovarati u obitelji* (mali priručnik za obitelj), Mirta, Split
- Jelačić, A i Jerković, T. (2000), *Djeca traže vrijeme*, Osnovna Škola „Gripe“, Split
- Janković, J.(2006), *Partnerstvo obitelji i odgojno - obrazovne ustanove u procesu socijalizacije novih generacija*, *Zrno* br. 72, rujan-listopad
- Lice, S. (2007), *Dragocjenost i ugroženost obitelji kao zajednice života u “Obitelj, utočištečovjeka – budućnost Europe*, HPEU, Karlovac

- Lipman, W. (1999), *Javno mnijenje*, Zagreb: Naprijed
- Metto, M; Retzlaff, R; Shill, W; Thiele, G.T; Thymian, H. (2004), *Das Konzept Medienerziehung in der Berliner Schule*, Oktoberdruck, Landesinstitut für Schule und Medien (LISUM), im Auftrag der Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Sport, (2. Auflage), Berlin
- Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek, N., (2009), *Mediji i mladi*, Sveučilišna knjižara; Zagreb
- Miliša, Z i Perin, V. (2004), Rad kao odgojna vrijednost u komunama za ovisnike, Digital Point, Rijeka
- Neuss, N. (2000), Operationalisierung von Medienkompetenz-Ansätze, Probleme und Perspektiven, www.medienpaed.com/00-1/neuss1.pdf
- Lipman, W. (1999), *Javno mnijenje*, Zagreb: Naprijed.
- Leburić, A., Radnić, Z., Brabir, A (2003), Ovisnički identiteti, Zagreb, Alinea
- Košir, M., Zgrabljčić, N. i Ranfl, R. (1999), *Život s medijima: Priručnik o odgoju za medije*. Zagreb: Doron
- Ilišin, V., Marinović Bobinac, A. i Radin, F. (2001), *Djeca i mediji*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
- Ilišin, V., (2003), Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima, *Medijska istraživanja*, br. 2.
- Longo, I (2004), *O čemu razgovarati u obitelji* (mali priručnik za obitelj), Mirta, Split
- Jelačić, A i Jerković, T. (2000), *Djeca traže vrijeme*, Osnovna škola „Gripe“, Split
- Janković, J. (2006), Partnerstvo obitelji i odgojno- obrazovne ustanove u procesu socijalizacije novih generacija, *Zrno* br. 72, rujan-listopad
- Lice, S. (2007), Dragocjenost i ugroženost obitelji kao zajednice života u “Obitelj, utočište ovjeka – budućnost Europe, HPEU, Karlovac
- Lipman, W. (1999), *Javno mnijenje*, Zagreb, Naprijed

Plenković, M. (1993), *Komunikacija masovnih medija*. Zagreb, Barbat
Ružić, N. (2008), *Zakonska ograničenja ili sloboda izražavanja na Internetu?*, u *MediAnali* časopis br. 4 str.101, Dubrovnik

Spanhel, D. (2007): *Handbuch Medienpädagogik. Band 3: Medienerziehung- Erziehungs- und Bildungsaufgaben in der Mediengesellschaft*, Klett- Cotta Verlag, Stuttgart.

Tulodziecki, G. (2000): *Medienerziehung in der Grundschule – Grundlagen, empirische Befunde und Empfehlungen zur Situation in Schule und Lehrerbildung*. Leske + Budrich, Opladen.

Rimac, I., Vlahović, M. (2004), „*Siromaštvo u Hrvatskoj*“– *Tablični izvještaj anketnog istraživanja*- Provedba terenskog prikupljanja podataka:18. ožujaka – 1. travnja 2004, Institut za društvena istraživanja I. Pilar, Zagreb

Zuckerman-Itković, Z.I (2004), *Istraživanje ovisnosti bez droga kod studentske populacije, Pedagogijska istraživanja*, br. 1. 2004., str. 236

Sudar, J. (1971), *Ekonomska propaganda*, Marketing, Zagreb

Tomić Koludrović, I. i Leburic, A,(2001), *Skeptična generacija*,AGM, Zagreb,

Vitz, P.C. (2003.), *Psihologija kao religija-Kult samoobožavanja*, Verbum, Split

Vukman, Z. (1998), *Propast svijeta ili novo doba poganstva*, Split: Vukman.

Mrežni izvori

www.jugendschutzvereint.de

<http://www.gesundheitswerkstatt.de/node/1911>

hr.wikipedia.org/wiki/Dodatak:Popis_fobijabildungsserver.berlinbrandenburg.de/forschung+M51cffff987a.html

http://e.foi.hr/wiki/blog/Igor_p/tag/istrazivanja-o-ovisnosti-o-internetu-u-hrvatskoj/

<http://kiberdezva.blogspot.com/2008/04/ovisnost-o-internetu.html>

<http://www.miljenko.info/osobno/read/541>

http://www.svevijesti.ba/index.php?option=com_content&task=view&id=50019&Itemid=251

<http://www.suvremena.hr/10157.aspx>

<http://stina.blogger.ba/arhiva/?start=9>